

**UNIVERSITATEA DIN CRAIOVA
FACULTATEA DE LITERE
ȘCOALA DOCTORALĂ „ALEXANDRU PIRU”**

TEZA DE DOCTORAT

**SĂRBĂTORI FAMILIALE ȘI CALENDARISTICE,
CARACTERUL DINAMIC AL CULTURILOR TRADIȚIONALE DIN
DOBROGEA
(REZUMAT AL TEZEI DE DOCTORAT)**

**Coordonator științific,
Prof. univ. dr. habil NEDELICU-PĂSĂRIN Gabriela**

**Doctorand,
ISMAIL Ghiușen**

**Craiova
2022**

REZUMAT

Ideea centrală a tezei de doctorat este reprezentată de prezentarea comparativă a culturilor tradiționale din zona Dobrogea cu axare pe interculturalitate și multiculturalitate.

Tema este de actualitate, pentru că aceste culturi sunt viabile în forme care păstrează elementele de identificare și elemente de actualitate. Izvorâte din experiență și înțelepciune de viață, concepte de cultură și tradițiile populare care transmit valori și creează legături între generații.

Datinile, obiceiurile, portul popular și folclorul sunt comori inestimabile, care definesc un popor, făcându-l neasemuit, statornic și nepieritor. Importanța cunoașterii valorilor identitare la nivel individual, comunitar și național, este fundamentală pentru înțelegerea și consacarea locului lor cât mai armonioasă în lume.

Tradițiile și obiceiurile variate ale turcilor și tătarilor își au originea în tradițiile preislamice, cu origini șamaniste, păgâne, iar altele sunt în consens cu sistemul religiei islamice.

Relațiile omului cu mediul înconjurător încep înainte de naștere și se încheie odată cu moartea. În mediul social tradițional, nașterea unui om are sensul pătrunderii într-o lume cu tradiții și obiceiuri bine definite. Prin ceremoniile de căsătorie se desfășoară al doilea moment de importanță decisivă din viața omului. În cadrul obiceiurilor funerare, se derulează obiceiurile legate de rânduiala înmormântării.

Tema cercetării propuse, „Sărbători familiale și calendaristice. Caracterul dinamic al culturilor tradiționale din Dobrogea”, este o temă deschisă pentru că aceste culturi sunt dinamice și acumulează în timp variante ale obiceiurilor și ale sărbătorilor. Cercetarea pune în evidență elemente care derivă din originalitatea obiceiului și elemente care se datorează interferenței cu celelalte culturi.

Scopul cercetării constă în demonstrarea viabilității fenomenului de interculturalitate și compararea obiceiurilor etniilor minoritare din Dobrogea cu cele românești din această mare zonă etnofolclorică.

Motivarea alegerii temei are două componente:

1. *Experiența personală de cercetare în domeniul temei.*

Am ales această temă pentru că rezonază și cu preocupările mele în domeniul cercetării culturii tradiționale la turci și tătari.

2. Compararea cu folclorul românesc din zona Dobrogea

Este provocarea acestei teme. Activitatea mea jurnalistică în domeniul culturii cu precădere a etniilor turcă și tătară timp de 19 ani, se bazează pe o muncă susținută de cercetare a obiceiurilor și tradițiilor a celor două etnii, dar și pe curiozitatea de a afla și găsi similitudini cu obiceiurile și tradițiile poporului român.

Interesul privind interculturalitatea s-a materializat în culegeri și studii referitoare la comunitatea tătarilor și comunitatea turcă din Dobrogea. Cercetarea de teren din Dobrogea începută în 2003, continuă și în prezent.

Între anii 2000-2010 am studiat comunitățile de tătari și turci din județele Constanța și Tulcea. Constant scriu articole ce au ca scop promovarea valorilor culturale ale etniei din care fac parte, pentru rubrica „Conviețuiri” de pe Portalul Radio România Regional și Radio Constanța.

În perioada 2008-2012 am realizat emisiuni sub genericul „Toți împreună” pe canalul TVR3, unde am reflectat tradițiile, obiceiurile și limba comunităților tătarilor și a turcilor din România. Emisiunile pe care le realizez au ca scop cultivarea limbii, a valorilor și identității culturale ale etniei din care fac parte și sunt transmise în cadrul emisiunilor de radio și televiziune dedicate minorităților naționale. Am fost și sunt redactor al secției de limbă tătară și limbă turcă la TVR și SRR Radio Constanța. Sunt traducător din limba turcă. Sunt translator pentru delegațiile oficiale turce și tătare în vizitele bilaterale, ocazie cu care am cunoscut de aproape obiceiurile și tradițiile comunităților etnice privind sărbătorile calendaristice și familiale. În calitate de traducător pentru limba turcă am realizat traducerea unor texte din corpusul lucrării, ceea ce conferă un plus de originalitate tezei de doctorat.

Detaliile cercetărilor efectuate în acest spațiu, vor fi considerate de către noi esențiale în analiza de conținut a sărbătorilor din comunitățile etnice și suport în analiza comparativă a formelor reperate la un moment dat și formele viabile astăzi.

Cadrul teoretic și metodele de cercetare sunt:

- *metoda studiului de caz* (semnificația obiceiurilor din cadrul sărbătorilor familiale și religioase);

- *metoda comparativă* a unor secvențe de ritual reperabile în două sau mai multe culturi tradiționale din Dobrogea. Am realizat astfel microstudii de etnologie pentru evidențierea interculturalității;
- *metoda observației directe* îndeplinită prin contactul direct și repetat cu membri comunității tătare și turce, pentru a realiza materiale audio și fotografii;
- *metoda chestionarului* pentru a analiza receptarea sărbătorii de către persoane din generații diferite din cadrul etniilor;
- *metoda interviului* pentru a afla detalii semnificative și plurivalența simbolică ale sărbătorilor populare din perspectiva experienței directe a actanților principali.

Stadiul cercetărilor în domeniul temei alese:

Au existat abordări istorice și cultural pe secvențe fie de ritual, fie epocă istorică. Originalitatea tezei noastre de doctorat constă în abordarea în maniera comparativă a acestei teme din Dobrogea. Am selectat cu predilecție cultura turcă și cea tătară, pentru că fac parte dintr-o familie de tătari și am o experiență directă de apartenență la această comunitate etnică. Pe această temă s-au făcut cercetări finalizate prin publicarea unor volume (vezi bibliografie).

Teza de doctorat cuprinde detalierea fiecărei sărbători, identificarea rolului actanților, simbolistica obiectelor și alimentelor rituale, oferă și o perspectivă comparativă cu sărbători românești din aceeași perioadă a anului. Astfel vom constata, pe lângă similitudini între aceste sărbători, și dacă există procesul de influență, imixtiune sau asimilare a unor practici rituale dintr-o comunitate etnică în altă, sau sunt doar coincidențe ce conduc către un fond comun de mentalități conservatoare de culturi primare.

Originalitatea demersului se axează pe un studiu complex, comparativ și analiză de caz despre sărbătorile calendaristice și familiale din culturile minorităților etnice din Dobrogea. Această abordare este realizată diacronic și sincron ic privind sărbători similare din calendarul popular românesc.

Două sunt perspectivele de analiză și sinteză;

- perspectiva cronologică a sărbătorilor calendaristice și familiale ale etniilor tătare și turce din Dobrogea;
- perspectivă integrată (o imagine sintetică a sărbătorii calendaristice sau familiale la celor două etnii turcă și tătară din Dobrogea: obiceiuri legate de naștere la turci și tătari, fie calendaristic cu sărbători din toate anotimpurile sau momentele existențiale la aceste etnii.

Relevanța pentru tipul de cercetare propus

Relevanța constă în exemplificarea sărbătorilor populare din culturi tradiționale diferite, demonstrarea continuității acestor sărbători și identificarea noilor cadre de desfășurare. În prezenta teză de doctorat prezint sărbători de primăvară, vară, toamnă și iarnă, care s-au păstrat de-a lungul timpului într-o formă apropiată de tradițional, chiar dacă unele dintre ele au suferit modernizarea sub influența deloc benefică a globalizării și urbanizării.

Corpusul

Este alcătuit din fotografii, secvențe filmice, documente familiale, transcrierea interviurilor cu actanții obiceiurilor conform anexelor.

Bibliografia este structurată în secțiunea volume cu această temă, articole de presă, articole în volume colective.

Structura lucrării

Teza de doctorat este structurată pe șase capitole, bibliografie și anexe.

Lucrarea se deschide cu o necesară *Introducere*, care creionează cadrul teoretic abordat, motivarea alegerii temei, scopul cercetării și originalitatea temei.

Primul capitol se referă la metodologia aplicată.

Al doilea capitol este consacrat cercetărilor pe tema multiculturalității în Dobrogea și publicate până în prezent. De-a lungul anilor multe personalități tătare au făcut cunoscute în țară și peste hotare cultura, arta și tradiția tătarească. În perioada 1920-1989, în România comunitatea tătară și turcă au creat și dezvoltat un puternic sistem de învățământ și o presă în limbile materne, capabile să îndeplinească cerințele cunoașterii și de împlinire culturală. Prezența unui numeros grup elitist, provenit din rândurile comunității tătară și turcă, implicat în diverse acțiuni progresiste, justifică o presă și un învățământ, ce cunosc, în perioada interbelică, o certă creștere calitativă.

După instaurarea regimului communist latura culturală suferă o stagnare. Revoluția din decembrie 1989 a deschis și comunității turce și tătare din țara noastră perspective de dezvoltare a culturii în limba națională.

Al treilea capitol este dedicat multiculturalității și multiethnicității din Dobrogea. Crearea unui cadru legislativ privind minoritățile naționale din România, permite autoorganizarea și contribuția acestora la patrimoniul general și local.

În capitolul patru am încadrat diversitatea etnică și culturală și evoluția multiculturalismului, precum și analiza climatului interetnic dobrogean, detaliate în subcapitole precum: ospitalitatea, gastronomia, portul tradițional și detalii despre locuința carecteristică comunității tătare și turce.

Capitolul cinci cuprinde sărbătorile calendaristice, calendarul românesc prin similitudine pentru sărbătorile tătarilor și a turcilor, specificitate, tendințe și inedit în cultura tradițională tătară, turcă și românească din Dobrogea.

Capitolul șase este consacrat sărbătorilor familiale. Nașterea-prag între preexistență și existență, sunt analizate obiceiurile dinainte de naștere, din timpul nașterii și de după naștere. Sunt anexate fotografii realizate personal la fața locului, cu o vădită valoare documentară. În continuare, căsătoria este analizată din prisma ceremonialului nunții la tătari comparativ cu ceremonialul nunții la români, sunt studiate și analizate obiceiurile premergătoare nunții în tradițiile tătarești, actanții ceremonialului nupțial și secvențele ceremonialului nunții.

În cadrul obiceiurilor funerare sunt abordate tradițiile legate de rânduieile oamenilor apropiați defunctului.

Teza de doctorat cuprinde concluzii la finalul fiecărui capitol, încheiere și este însoțit de o bibliografie, care asigură un temeinic suport teoretic cu multe titluri și anexe care cuprind interviuri de radio, articole de presă, fotografii din arhiva proprie, filmări din diverse secvențe de sărbători calendaristice și familiale.

Tradițiile se pot schimba în fiecare epocă și de comunitate. Ele se aplica mai mult sau mai puțin, pentru fiecare. În cele trei momente esențiale din viața omului, obișnuințele legate de o serie de cerințe se transformă în ceremonii.

Tradițiile și ceremoniile precum și practicile intrate în obișnuință se aseamănă cu scenele schimbătoare ale unei piese de teatru scrisă din timp pentru om. Oamenii care joacă în această piesă de teatru, își cunosc bine rolurile și se ajută reciproc pentru a le juca cât mai bine. Pe măsură ce participanții își uită rolurile, specificul ceremoniilor tradițional slăbește. Mulțimea participanților, îndatoriile lor, elementele tradiționale, precum și diversele credințe sunt rezultatul unor judecăți de valoare colective.

Teza de doctorat este concepută sub semnul interdisciplinarității, la frontiera dintre folclor, antropologie și istorie, se bazează pe materiale factice culese din diferite puncte, considerat de interes ale Dobrogei.

Concluzii

Analiza comparativă a sărbătorii primăverii la tătari și turci și a sărbătorilor prepascale și pascale creștin ortodoxe scoate în evidență similitudinile și mai ales fondul comun al celor două culturi, coexistând astăzi într-un spațiu multiethnic.

Analiza comparativă a ceremonialului nunții la tătari și români scoate în evidență similitudinile și mai ales fondul comun a celor două culturi, coexistând astăzi într-un spațiu multiethnic.

Metodele științifice care au stat la baza cercetării au fost observația proprie-zisă a muncii de teren, participarea efectivă a actanților redată prin intermediul interviurilor, dar și participarea personală la anumite etape ce compun ceremonialul nunții. Observațiile privind asemănările și diferențele conceptuale între obiceiurile și tradițiile privind ceremonialul nunții la tătari și români, tradițiile sunt asemănătoare cu mici diferențe, fapt ce se explică prin evoluțiile culturale, prin raportarea la trecut în funcție de identitatea națională și prin acumularea unor experiențe individuale și colective care le particularizează una în raport cu cealaltă.

Nunta este uniunea spirituală dintre bărbat și femeie în fața lui Dumnezeu. Este perioadă a vieții uni om când devine „unul” cu alt om și nu mai există numai el, există și celălalt.

În comunitățile tradiționale, momentul nașterii este bine marcat ritual. Însă, spre deosebire de manifestările prilejuite de nuntă și înmormântare, paleta de acte rituale, ceremonii și practici magice este mai puțin cuprinzătoare. Cele mai multe momente ale ciclului ceremonialului nașterii au dispărut, menținându-se doar acelea care au un pronunțat caracter social-festiv.

Între obiectele cu valoare dublă, profană (de fiecare zi) și sacră (repetabilă în desfășurarea rituală) grâul cu metamorfozările sale este un leitmotiv al existenței omului, de la așezarea pe paie de grâu a gravidei în așteptarea nașterii pruncului și până la fierberea de grâu, coliva, dată pentru sufletul celui mort. Practicile rituale sunt modalități de acces de la sacru, iar tendința în orice moment existențial este de stabilire a unei „atingeri” cu sacrul.

Grâul și pâinea relevă mentalitatea populară românească „un sistem de credințe și mituri, practici religioase, ceremonii sacralizate și rituri de venerație”.

Tradițiile rămân un mijloc de solidaritate, de sprijin, de frățietate și de uni Tradițiile rămân un mijloc de solidaritate, de sprijin, de frățietate și de unitate. Diversitatea practicilor atât de cult

musulman cât și de cult creștin ortodox au ca teme în sine viața reală și semnificațiile date vieții de secole.

Obiceiurile au contribuit întotdeauna la încheierea unor colectivități, la păstrarea formelor tradiționale de viață. Colectivitățile tradiționale le-au conservat și le-au păstrat și au făcut ca obiceiurile să rămână chiar dacă unele din ele și-au pierdut sau și-au schimbat semnificația.